

עודכן ב- 26/07/2009 02:14

מנחם נתן | לו היינו ברקלי

ההשוואה בין אוניברסיטאות בישראל לאוניברסיטאות עילית של ארצות הברית מופרכת ומסוכנת: היא משמשת בסיס לרפורמה שתהרוס את האקדמיה

התפטרותו הפתאומית של נשיא אוניברסיטת תל אביב, פרופ' צבי גליל, הציתה מחדש את הוויכוח על חלוקת הסמכויות והתפקידים בין הוועד המנהל לנציגי הסגל האקדמי בכל הנוגע לניהול האוניברסיטאות.

בלהט הוויכוח, מביאים לפעמים אלה התומכים בהשתלטות הוועדים המנהלים על הניהול רק חלק מן העובדות והנתונים הסטטיסטיים, כך שהציבור הרחב, וגם נבחרי, שאינם בקיאים בנושא מקבלים תמונה לא שלמה, והתוצאה לפעמים - מסולפת.

כך, למשל, קובע יעקב ברגמן ("האוניברסיטאות שייכות לציבור", "הארץ" 21.7), כי אסור שלחברי הסגל, שהם "שכירי הציבור", תהיה שליטה או אפילו מעורבות בניהול אוניברסיטאות המחקר בישראל. כהוכחה לתזה שלו, שלפיה הניהול צריך להיות בידי ועדים מנהלים המורכבים מ"נציגי ציבור", הוא מביא את ההצלחה של אוניברסיטאות מחקר אמריקאיות כמו הרווארד, פרינסטון, קליפורניה ומישיגן, כולן אוניברסיטאות עילית, שבהן אין לסגל כל מעורבות בניהול.

אלא שההשוואה של אוניברסיטאות ישראל לאוניברסיטאות אלו מופרכת בכמה רמות, והשימוש המגמתי המתמשך בה הוא מסוכן, מכיוון שהוא היווה וממשיך להוות בסיס ל"רפורמה" הרסנית. כזאת שבמסגרתה מסולק הסגל מעמדת השפעה, האקדמיה עוברת פוליטיזציה והאוניברסיטאות נהפכות לעוד "עסק".

ההשוואה מופרכת מכיוון שאוניברסיטאות ציבוריות כמו ברקלי או מישיגן, ששפת ההוראה בהן אנגלית ותקציביהן ענקיים, מהוות מוקד משיכה למדענים ולסטודנטים מצטיינים מכל רחבי ארצות הברית ומחוצה לה. הישגיהן במחקר נבנו לאורך שנים בעזרת כוח אדם מבריק וזול, שזרם ממאגר עולמי ענקי, בעיקר מסין ומהודו.

לאוניברסיטאות ישראל, בגלל השפה והאמצעים הדלים, אין ולא יהיו מאפיינים מושכים כאלה.

ברגמן איננו מזכיר, שהתקצוב הממשלתי (פדרלי) למחקר אוניברסיטאי בארה"ב גדול בהרבה מזה שבארץ. לפי נתונים של ה"מרכז למדידת ביצועי האוניברסיטאות" באוניברסיטת אריזונה (מעודכנים לשנת 2007) - מענקי המחקר מהממשל הפדרלי ב-2006 לברקלי ומשיגן היו 261 ו-565 מיליון דולר בהתאמה. סכומים דומים התקבלו ממקורות אחרים. אפילו אוניברסיטאות שאינן שונות מהותית או אף נופלות בדירוגים מאוניברסיטת תל אביב - כמו יוטה, באפלו, סינסינטי, קולורדו ואלבמה - קיבלו מימון פדרלי של כ-150 מיליון דולר. לשם השוואה, סך המימון הממשלתי למחקר באוניברסיטת תל אביב (כולל חלק השכר המגולם כ"מחקר") הסתכם ב-2006 בכ-60-70 מיליון דולר. על דלות הקרנות הצמיתות של אוניברסיטאות ישראל מול האמריקאיות אין צורך להרחיב.

לנוכח העובדות הללו אין זה מפתיע, שאחת המסקנות העיקריות במחקר של ה"מרכז למדידת ביצועי האוניברסיטאות", משנת 2002, תחת הכותרת "ארגון, ממשל ותחרותיות בין-אוניברסיטאות", היתה ש"הכסף משנה". נמצאה קורלציה גבוהה בין תקצוב בכלל, ותקציבי מחקר בפרט, לבין הביצועים של האוניברסיטאות, אשר היו גבוהים יותר ככל שהתקציב גדל. מסקנה עיקרית נוספת כן הפתיעה: נמצא שמבנה הממשל לא היווה ממד קריטי בהצלחת האוניברסיטאות הציבוריות. במלים אחרות, אף על פי שלאוניברסיטאות אלו דגמים שונים של ועדים מנהלים, עם הרכבים שונים ודרגות שונות של התערבות בניהול, אף דגם לא נמצא עדיף על משנהו. לא דגם הוועד קובע את ההצלחה, אלא היכולות והרצון של "גילדת" אנשי הסגל, שהם לב האוניברסיטה.

האוניברסיטאות בישראל הן נכס אסטרטגי. אם אחת מהן תיעלם או תיפגע קשה מ"רפורמות", הנזק למדינה יהיה משמעותי ביותר, מה שלא ניתן לומר על אף אוניברסיטה ציבורית בארה"ב. השתלטותם של ועדים מנהלים, שחבריהם אינם נבחרים על ידי הציבור (ולכן אינם "נציגיו") אלא נבחרים בשיטת חבר מביא חבר, כאשר קשרים עסקיים ואינטרסים אחרים שזורים בפעילותם, אינה תקינה. אפשר להניח שהיא גם אינה מוסיפה דבר להצלחת האוניברסיטאות. אם כבר - עדיף שוועדים אלו יהיו מורכבים מאנשי רוח ותרבות, שופטים לשעבר, או מאנשי הסגל עצמם, שטובת האוניברסיטה והמדינה בלבד עומדים בראש מעייניהם.

הכותב הוא פרופסור להנדסת חשמל בפקולטה להנדסה

באוניברסיטת תל אביב

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון